УДК 005.32

Л.М. Шимановська-Діанич*

ЕКЛЕКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТЬ "ІНТЕРЕС" ТА "МЕТА" В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ: Теоретична визначеність понять "мета" та "інтерес" є недостатньою у сучасній літературі для використання в управлінні економічно безпекою на практиці. Сфера та особливості застосування понять є змішаними і у практиці їх використання має місце невизначеність, що є первинним, а що вторинним. Використання того чи іншого з цих понять у якості вихідної точки планування, змінює докорінним чином процедуру встановлення цілей та мотивів діяльності. **Мета:** На основі порівняльного аналізу прагматичного аспекту понять "мета" та "інтерес" визначити відмінності у процедурах та результатах управління економічно безпекою на підприємствах. **Результати:** У сучасній спеціальній літературі діапазон тлумачень поняття "мета" є дуже широким, що охоплює декілька, навіть несуміжних, областей знань. Тлумачення поняття "мета" не пов'язані з категорією чи то усвідомлених, чи то неусвідомлених потреб. Мета здебільшого формується без аналізу потреб. Літературні визначення припускають здібності суб'єкта встановлювати цілі спираючись лише на власне розуміння бажаного майбутнього. Відповідно інтереси підприємства здебільшого розуміються як система потреб діяльності підприємства, які усвідомлені крізь призму суб'єктивних характеристик керівництва підприємства. У цьому випадку інтерес не лише ініціює цілісність системи соціально-економічних потреб підприємства, а й виступає стимулом діяльності для керівників. Усвідомлення інтересів власного підприємства стає основою поведінки керівників, що призводить до реалізації цих інтересів. На відміну від потреб, інтереси налаштовані на цілком реальні цілі. Тому інтереси і можуть опосередковано виступати стимулом діяльності підприємства та визначати його організаційну поведінку у оточуючому середовищі. Але лише відповідно до сприйняття об'єктивних умов діяльності суб'єктами усередині підприємства. Тому інтерес повинен сприйматися як суб'єктивне вираження об'єктивних потреб. Досить часто у практиці управління допускається підміна інтересу тлумаченням мети. Таким чином втрачається логічний взаємозв'язок між потребами підприємства та мотивами спільної поведінки його учасників. В подальшому це зумовлює співставлення фактично досягнутих результатів з невірними цільовими орієнтирами та формулювання невірних висновків щодо результатів діяльності підприємства. **Висновки:** На сьогодні спостерігається недостатня адаптація теоретико-методологічних аспектів щодо застосування понять "мета" та "інтерес" у практиці організації функціонування реальних підприємств. Теоретичні тлумачення вказаних понять є циклічно залежними: інтерес пояснюється через потреби, мотиви пояснюються через інтереси, а потреби пояснюються через мотиви. У результаті недостатня теоретична визначеність зумовлює реальні практичні помилки у формулюванні інтересів, цілей та мотивів діяльності підприємств. Найбільш суттєвим наслідком таких помилок є невірне визначення мотивів діяльності, що призводять лише до дотримання інтересів підприємства, а не до задоволення його потреб. Напрямом вирішення проблеми є розробка методологічного та методичного базисів визначення та репрезентації потреб, інтересів, цілей та мотивів діяльності в сучасних умовах застосування управління економічно безпекою на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: підприємство, мета, інтерес, мотив, економічна безпека, управління.

Л.М. Шимановская-Дианич

ЭКЛЕКТИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОНЯТИЙ "ИНТЕРЕС" И "ЦЕЛЬ" В УПРАВЛЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Введение: Теоретическая определенность понятий "цель" и "интерес" является недостаточной в современной литературе для использования в управлении экономической безопасностью на практике. Сфера и особенности применения понятий являются смешанными и в практике их использования имеет место неопределенность, что является первичным, а что вторичным. Использование того или иного из этих понятий в качестве исходной точки планирования, меняет коренным образом процедуру установления целей и мотивов деятельности. **Цель:** На основе сравнительного анализа прагматического аспекта понятий "цель" и "интерес" определить отличия в процедурах и результатах управления экономической безопасностью на предприятиях. **Результаты:** В современной специальной литературе диапазон толкований понятия "цель" является очень таким широким, что охватывает

* Шимановська-Діанич Л.М. – доктор економічних наук, професор, завідуюча кафедрою менеджменту ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі", м. Полтава, Україна.

Shimanovskaya-Dianich L.M. – Doctor of science (economics), professor, Head of Management Department, University UkrCoopUnion «The Poltava University of the economy and trade», Poltava, Ukraine.

несколько, даже несмежных, областей знаний. Толкования понятия "цель" не связаны с категорией то ли осознанных, то ли неосознанных потребностей. Цель, по большей части, формируется без анализа потребностей. Литературные определения допускают способности субъекта устанавливать цели, опираясь лишь на собственное понимание желаемого будущего. Соответственно интересы предприятия, по большей части, понимаются как система потребностей деятельности предприятия, которые осознаны сквозь призму субъективных характеристик руководства предприятия. В этом случае интерес не только инициирует целостность системы социально-экономических потребностей предприятия, но и выступает в качестве стимула деятельности для руководителей. Осознание интересов собственного предприятия становится основой поведения руководителей, которое приводит к реализации этих интересов. В отличие от потребностей, интересы настроены на полностью реальные цели. Поэтому интересы и могут опосредствовано выступать в качестве стимула деятельности предприятия и определять его организационное поведение в окружающей среде. Но лишь в соответствии с восприятием объективных условий деятельности субъектами внутри предприятия. Поэтому интерес должен восприниматься как субъективное выражение объективных потребностей. Достаточно часто в практике управления допускается подмена интереса целью. Таким образом теряется логическая взаимосвязь между потребностями предприятия и мотивами общего поведения его участников. В дальнейшем это предопределяет сопоставление фактически достигнутых результатов с неверными целевыми ориентирами и формулировку неправильных выводов относительно результатов деятельности предприятия. **Выводы:** Сегодня наблюдается недостаточная адаптация теоретико-методологических аспектов относительно применения понятий "цель" и "интерес" в практике организации функционирования реальных предприятий. Теоретические толкования указанных понятий являются циклически зависимыми: интерес объясняется через потребности, мотивы объясняются через интересы, а потребности объясняются через мотивы. В итоге недостаточная теоретическая определенность предопределяет реальные практические ошибки в формулировке интересов, целей и мотивов деятельности предприятий. Наиболее существенным следствием таких ошибок является неверное определение мотивов деятельности, которые приводят лишь к соблюдению интересов предприятия, а не к удовлетворению его потребностей. Направлением решения проблемы является разработка методологического и методического базисов определения и репрезентации потребностей, интересов, целей и мотивов деятельности в современных условиях применения управления экономической безопасностью на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: предприятие, цель, интерес, мотив, экономическая безопасность, управление.

L.M. Shimanovskaya-Dianich

ECLECTICISM OF USE OF THE CONCEPTS "INTEREST" AND "PURPOSE" IN MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE

Background: Theoretical definiteness of concepts "purpose" and "interest" is insufficient in modern literature for use in management of economic security of enterprise in practice. The sphere and features of application of concepts are mixed and in practice of their use uncertainty that is primary, and that secondary takes place. Use of this or that of these concepts of quality of a starting point of planning, changes radically procedure of establishment of the purposes and motives of activity. **Aims**: On the basis of the comparative analysis of pragmatical aspect of concepts "purpose" and "interest" to define differences in procedures and results of management of economic security at the enterprises. **Results:** In modern special literature the range of interpretation of concept "purpose" is very much such wide that covers a little, even non-adjacent fields of knowledge. Interpretation of concept "purpose" aren't connected with category of whether conscious, whether unconscious requirements. The purpose, mostly, is formed without analysis of requirements. Literary definitions allow abilities of the subject to establish the purposes, relying only on own understanding of the desirable future. Respectively interests of the enterprise, mostly, are understood as system of requirements of activity of the enterprise which are realized through a prism of subjective characteristics of the management of the enterprise. In this case interest not only initiates integrity of system of social and economic requirements of the enterprise, but also acts as incentive of activity for heads. Awareness of interests of own enterprise becomes a basis of behaviour of heads which leads to realization of these interests. Unlike requirements, interests are adjusted on completely real purposes. Therefore interests can also act mediately as incentive of activity of the enterprise and define his organizational behaviour in environment. But only according to perception of objective conditions of activity by subjects in the enterprise. Therefore interest has to be perceived as subjective expression of objective requirements. Rather often in practice of management of economic security interest substitution is allowed by the purpose. Thus the logical interrelation between requirements of the enterprise and motives of the general behaviour of its participants is lost. Further it predetermines comparison of actually reached results to incorrect target reference points and the formulation of the wrong conclusions concerning results of activity of the enterprise. **Conclusions:** Today insufficient adaptation of theoretic and methodological aspects concerning application of con-

cepts "purpose" and "interest" in practice of the organization of functioning of the real enterprises is observed. Theoretical interpretation of the specified concepts are cyclically dependent: interest speaks through requirements, motives speak through interests, and requirements speak through motives. As a result insufficient theoretical definiteness predetermines real practical mistakes in the formulation of interests, the purposes and motives of activity of the enterprises. Incorrect definition of motives of activity which lead only to observance of interests of the enterprise, but not to satisfaction of his requirements is the most essential consequence of such mistakes. The direction of a solution is development of methodological and methodical bases of definition and representation of requirements, interests, the purposes and motives of activity in modern conditions of application of management of economic security at enterprises.
Keywords: enterprise, purpose, interest, motive, economic security, management.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання підприємств характеризуються високим ступенем невизначеності, наявністю численних суперечностей реформаційних процесів, що відбуваються в Україні, та мають тенденцію до ускладнення. Вітчизняні підприємства змушені адаптуватися до умов політичної та соціально-економічної нестабільності і вести пошук як адекватних рішень щодо розв'язання складних проблем, так і способів запобігання загрозам, що дислокуються у зовнішньому та внутрішньому середовищах. Все це впливає на процеси управління економічною безпекою підприємства і викликає необхідність корегування його цілей з врахуванням інтересів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також обумовлює необхідність використання нових підходів до управління і планування. Ці процеси супроводжуються сутнісним протиріччям у використанні понять "інтерес" і "мета". Сфера та особливості застосування цих понять є змішаними і у практиці їх використання має місце невизначеність, що є первинним, а що вторинним. Проблема полягає у тому, що використання того чи іншого з цих понять у якості вихідної точки планування, змінює докорінним чином процедуру такого планування. Сучасна наукова література у цій сфері багаточисельна та заплутана методологічно. Особливої актуальності ця проблема набуває відносно управління економічною безпекою підприємства, так як підприємства одночасно можуть сприйматися як соціально-економічна система, так і як суб'єкт господарювання, що потерпає від економічних небезпек. Унаслідок цього відносно підприємств можуть бути застосовані різні принципи й процедури планування та, зокрема, цілепокладання. Фахівці з планування на сучасних підприємствах здебільшого самостійно не у змозі розібратися у теоретико-методологічній плутанині. Впорядкування методологічних підходів до визначення співвідносності понять "інтерес" і "мета" суттєво спростить прагматичний бік застосування управління економічною безпекою у практиці діяльності сучасних вітчизняних підприємств.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій показав, що питання, пов'язані з формуванням стратегії та цілей підприємства завжди перебувають у просторі підвищеної уваги науковців. Серед вітчизняних та зарубіжних авторів, праці яких присвячені зазначеним питанням, слід назвати таких дослідників як І. Ансофф, П. Друкер, Т. Коно, М. Мескон. В. Герасимчук, О. Кузьмін, А. Пилипенко, В. Стадник, А. Шегда та ін. У той же час теоретичні питання, пов'язані з різними аспектами інтересів, зокрема економічних, також розглядались у працях багатьох вчених. Дослідження поняття "інтерес" має тривалу історію. Воно цікавило дослідників-філософів різних епох: Д. Юма, К. Гельвеція, Д. Дідро, Г. Гегеля, І. Канта. Значний вклад у розробку теоретичних положень, що стосуються економічних інтересів, внесли роботи науковців К. Менгера, І. Фішера, Л. Абалкіна, С. Булгакова, Л. Гарифова, Г. Савіна, О. Зайцева, О. Бєляєва та багатьох інших.

З іншого боку, сучасна вітчизняна безпекологія пропонує результати багаточисленних досліджень щодо методології, концепцій, принципів та процедур управління економічною безпекою на підприємствах. Зокрема слід відзначити праці Г. Козаченко, О. Ляшенко, Л. Шемаєвої, які розкривають послідовно не ли-

ше методологічні, а й прикладні аспекти такого управління. Але, наукових праць, що пов'язували б методичну базу управління економічною безпекою підприємства взагалі, та процедур формування цілей в ній, зокрема з проблематикою використання поняття "інтерес" у цілепокладанні на підприємстві критично недостатньо. В цілому, ця недостатність найбільш суттєва в методичному та процедурному аспектах.

Метою статті є визначення відмінностей у процедурах та результатах управління економічною безпекою на підприємствах за результатами порівняльного аналізу прагматичного аспекту понять "мета" та "інтерес".

Виклад основного матеріалу. Управління економічною безпекою підприємства носить цільовий характер, тобто передбачає постановку і досягнення певної мети. Будучи чітко вираженими, безпекологічні цілі стають потужним засобом підвищення безпечності діяльності у довгостроковій перспективі, її координації і контролю, а також базою для прийняття управлінських рішень.

Постановка цілей в управлінні економічною безпекою підприємства не має суттєвих відмінностей порівняно з тим, що постулює теорія управління. Відмінності полягають у довгостроковості та стратегічності цілей. У іншому методологія формулювання, обґрунтування, вибору, координації цілей є класичною. Класична методологія припускає таку послідовність мислетворчої діяльності суб'єкта цілепокладання під час визначення цілей:

потреба → інтерес → мета → мотиви спільної діяльності.

Логіка такої послідовності нескладна. Потреба, у загальному розумінні, це неусвідомлене або частково усвідомлене прагнення об'єкта господарювання до зміни власного стану. Потреба породжує сукупність інтересів об'єкта, що призначені трансформувати неусвідомлені прагнення в усвідомлені з врахуванням певних умов. Але подальша трансформація інтересів у цілі викликає концептуальні складнощі у фахівців підприємств. Ці складнощі зумовлені категоріальною невіддільністю понять "інтерес" та "мета" на рівні діяльності конкретного підприємства. Джерелом подібних проблем не обов'язково є рівень фахівців конкретного підприємства. Проаналізуємо декілька розхожих тлумачень понять "інтерес" та "мета", що наведені у сучасній літературі. Ці тлумачення можуть бути вельми різними.

З одного боку, наприклад, за матеріалами Вікіпедії "мета" означає стан в майбутньому, котрий можливо змінити відносно теперішнього та варто, бажано або необхідно досягнути. Тим самим мета є бажаною кінцевою точкою процесу, як правило, дії людини. З досягненням мети пов'язаний успіх проекту, або важливої роботи [1].

З іншого боку, відомий спеціаліст у цій науковій сфері З.Є. Шершньова зазначає, що мета – це один з елементів поведінки та свідомої діяльності людини, що характеризується передбаченням, уявленням наслідків діяльності, шляхів досягнення бажаних та необхідних результатів за допомогою певного переліку засобів [2, с. 89].

Згрупуємо у табл. 1 визначення поняття "мета" у розрізі змісту цього поняття.

Отже, аналізуючи табл. 1 можна зробити два важливих висновки. По-перше, діапазон тлумачень поняття "мета" є дуже широким, що охоплює декілька, навіть несуміжних, областей знань. По-друге, наведені тлумачення поняття "мета" не пов'язані з категорією чи то усвідомлених, чи то неусвідомлених потреб. Мета ніби то формується "з чистого листа" і наведені визначення припускають здібності суб'єкта встановлювати цілі спираючись лише на його розуміння бажаного майбутнього.

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття "мета"

Зміст	Визначення	Автор
Сенс існування	Мета – сенс існування компанії. Він конкретизується в одному з таких варіантів: дії в інтересах однієї із зацікавлених груп (в інтересах клієнтів або акціонерів); дії в інтересах більш ніж однієї із зацікавлених груп.	Коломойцев В.Е. [3]
Конкретні кінцеві результати	Цілі підприємств – конкретні кінцеві результати, що формуються в процесі планування, розробки стратегії підприємства окремими власниками, групами керівників, а частково й акціонерами.	Гаврилишин Б.Д. [4]
Конкретний кінцевий стан	Мета – конкретний кінцевий стан чи результати, яких прагне досягти група у співпраці. Формальні організації визначають цілі через планування.	Мескон М. [5]
	Цілі – це конкретний стан окремих характеристик організації, досягнення яких є бажаним і на досягнення яких спрямована її діяльність.	Пилипенко А.А. [6]
	Мета визначає конкретний кінцевий стан економічної системи, встановлює напрямки розвитку бізнесу і соціальної сфери, дає змогу сформувати систему пріоритетів, раціонально розподілити обмежені ресурси, сконцентрувати зусилля в конкретній сфері.	Герасимчук В.Г. [7]
Бажаний стан	Мета – бажаний стан об’єкта або бажаний кінцевий результат діяльності.	Стадник В.В. [8]
Параметри очікуваного стану	Формування цілей розглядається як встановлення параметрів очікуваного найприйнятнішого стану на фіксований момент часу (за певний проміжок часу) у процесі його розвитку з урахуванням динаміки зовнішнього середовища та виробничого потенціалу підприємства.	Кузьмін О.Є. [9]

Надалі коротко проаналізуємо розповсюджені у науковій літературі тлумачення поняття "інтерес". Зокрема В.І. Даль у власному тлумачному словнику наводить наступне визначення інтересу: "інтерес – користь, вигода, прибуток; відсотки, зростання грошей. Цікавість або значення, важливість справи" [10].

Узагальнюючи тлумачення поняття "інтерес" у літературі з менеджменту слід зазначити, що тут інтереси підприємства здебільшого розуміються як система потреб діяльності підприємства, які усвідомлені крізь призму суб’єктивних характеристик керівництва підприємства. У цьому випадку інтерес не лише ініціює цілісність системи соціально-економічних потреб підприємства, а й виступає стимулом діяльності для керівників. Таким чином, усвідомлення інтересів власного підприємства стає основою поведінки керівників, що призводить до реалізації цих інтересів.

Але, на відміну від потреб, інтереси налаштовані на цілком реальні цілі. Тому інтереси і можуть опосередковано виступати стимулом діяльності підприємства та визначати його організаційну поведінку у оточуючому середовищі. Але, безумовно, лише відповідно до сприйняття об’єктивних умов діяльності суб’єктами усередині підприємства. Тому у менеджменті інтерес і сприймається як суб’єктивне вираження об’єктивних потреб.

Отже, відносно універсальною в менеджменті є думка, що під інтересом слід розуміти відношення конкретного суб’єкта до певного предмету або явища, яке характеризується усвідомленим очікуванням певної корисності або вигоди для цього суб’єкта.

Нового розвитку отримало поняття "інтерес" у такій суміжній до управління сфері як економічна безпека підприємства. У науці про економічну безпеку підприємства інтерес також є похідним поняттям від потреби, але потреби дуже специфічної – потреби у безпеці. Специфічність цієї потреби полягає у тому, що, на думку безпекологів, потреба у безпеці є домінуючою потребою такої надскладної соціально-економічної системи як підприємство.

Один з видатних безпекологів сучасності Г.А. Мінаєв надає декілька визначень поняттю "інтерес". У своїй книзі [11] він зазначає те, що, по-перше, інтереси – це усвідомлені потреби, сформовані суспільством, колективом, соціальними групами, індивідами. Саме усвідомленість, найтісніший зв'язок з особистою і суспільною свідомістю і дозволяє виділити інтереси з різноманіття потреб в якості особливої, найбільш значущої категорії в житті людини і суспільства. Сутність інтересів – сукупність потреб. Інтерес як потреба – це потреба в чомусь необхідному для життєдіяльності людей. По-друге, інтереси – це категорія, що розкриває справжні причини різноманітної людської діяльності; інтереси є функцією соціального буття, основою диференціації суспільства, як результату взаємодії всіх соціальних верств і груп з різноманіттям їхніх інтересів. По-третє, інтереси – це інструмент аналізу явищ соціального життя. Кількісне вимірювання інтересів відображає ціль розвитку людини, організації та суспільства. В узагальненому вигляді інтереси поділяються на інтереси добробуту та інтереси безпеки.

В цілому, з безпекологічних тлумачень витікає пряма пов'язаність інтересів та цілей, що є первинними, а інтерес є вторинним та відображає ціль розвитку суб'єкту.

Економічна теорія, у даному контексті, оперує поняттям економічного інтересу, але трактує його як реальний економічний мотив і стимул соціальних дій щодо задоволення динамічних систем індивідуальних потреб суб'єктів господарської діяльності [12]. Подібно до цього, автори [13] під економічними інтересами розуміють усвідомлене прагнення суб'єктів господарювання до задоволення економічних потреб, що є об'єктивним спонукальним мотивом їхньої господарської діяльності. В.М. Семененко конкретизує: "…економічні інтереси близькі до економічних потреб, і в той же час не тотожні потребам, їхньому задоволенню. По-перше, економічні інтереси знаходять своє вираження у поставлених цілях та діях, спрямованих на задоволення потреб. Потреби і засоби задоволення їх відбивають причину та форму прояву економічних інтересів. По-друге, економічний інтерес завжди виражає відповідний рівень і динаміку задоволення потреб. Можна вважати, що економічні інтереси це суспільна форма прояву і розвитку економічних потреб [13].

Отже, порівнюючи тлумачення поняття "інтерес" послідовно у різних галузях знань, можна дійти висновку щодо зближення теоретичного змісту понять "інтерес" та "мета" саме за рахунок наближення поняття "інтерес" до мети. Досліджені літературні джерела демонструють розбіг тлумачення поняття "інтерес" між потребою та метою, аж до повного співпадіння.

Така понятійна невизначеність має дуже суттєві методичні та процедурні наслідки в управлінні економічною безпекою на рівні підприємств – у цілепокладанні відбувається підміна поняття "мета" поняттям інтересу. Унаслідок цього, розробники системи цілей на підприємстві помилково будують логічний взаємозв'язок між інтересами підприємства та мотивами його діяльності, випускаючи з ланцюга ланку мети. Вищенаведена послідовність мислетворчої діяльності суб'єкта цілепокладання під час визначення цілей набуває такого вигляду:

потреба → інтерес → мотиви спільної діяльності.

Завдяки цьому управління економічною безпекою на підприємстві втрачає, де-факто, цільовий характер, хоча, де-юре, цілі в управлінні підприємством продовжують існувати.

Для покращення розуміння наведемо приклад. Потребою будь-якого підприємства є прагнення безпечного розвитку, що зумовлене нерівноважністю внеску підприємства у зовнішнє середовище порівняно з вимогами цього середовища. Прагнення розвитку є об'єктивним, тобто незалежним від відношення керівництва підприємства, а залежним від вимог та "правил гри" оточуючого середовища. Інтересом, у даному контексті, також є прагнення безпечного розвитку підприємства, але шляхами, досяжними для рівня свідомості та обізнаності керівництва конкретного підприємства. Прагнення розвитку у вигляді інтересу відрізняється від прагнення розвитку у вигляді потреби баченням конкретних умов, обставин, шляхів цього розвитку та загроз йому. Інтерес, у такому тлумаченні, породжує мету – розширення товарного асортименту підприємства. Ця мета супроводжується суб'єктивним формальним баченням безпекозабезпечувальних параметрів її досягнення в умовах конкретного підприємства. У свою чергу, мета породжує мотив спільної діяльності – підвищення економічних вигод усіх учасників підприємства за рахунок його розвитку. Саме за рахунок розвитку, а не розширення товарного асортименту. Це дуже принциповий момент.

У такому ланцюзі немає логічного протиріччя цільових орієнтирів та шляхів їх досягнення. Мета – розширення товарного асортименту підприємства – легко розкладається на цілі нижчих рівнів та завдання окремих відповідальних виконавців. Також чітким є взаємозв'язок потреби підприємства та мотивів спільної діяльності. Об'єктивна потреба вірно трансформована у суб'єктивні мотиви.

Але досить часто у практиці управління допускається підміна інтересу метою. Інтересом, у даному випадку, вважається розширення товарного асортименту підприємства. Відповідно цілями стають цілі нижчого рівня, наприклад, виведення нового товару на ринок. Найбільш спотвореним, у такому випадку, стає мотив спільної діяльності. Мотивом вважається підвищення економічних вигод учасників за рахунок розширення товарного асортименту підприємства. Ступень реалізації цього мотиву визначається не розвитком, а параметрами товарного асортименту. Таким чином втрачається логічний взаємозв'язок між потребами підприємства та мотивами спільної поведінки його учасників. В подальшому це зумовлює співставлення фактично досягнутих результатів з невірними цільовими орієнтирами та формулювання невірних висновків щодо ступеня розвитку підприємства.

Отже, сформулюємо у табл. 2 результати порівняльного аналізу понять "мета" та "інтерес" з метою підтвердження тезису щодо неможливості ототожнення цих понять та наявності між ними критичних відмінностей.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика понять "мета" та "інтерес"

Критерії порівняння	Інтерес	Мета
Сутність	Чітко усвідомлені потреби підприємства, що стимулюють його діяльність	Певні параметри стану підприємства на фіксований момент часу, на досягнення яких має бути спрямована діяльність підприємства
Часовий критерій	Не має чітко визначених часових обмежень	Завжди передбачає строки виконання (досягнення)

Продовження табл. 2

Критерії порівняння	Інтерес	Мета
Спрямованість на середовище	Як на зовнішнє середовище організації (споживачів, постачальники, держава, кредитори), так і внутрішнє середовище (власники, менеджери, наймані працівники)	Частіше мають внутрішньо-організаційну орієнтацію і направлені на покращення використання ресурсів і резервів
Особливості формулювання	Не завжди мають конкретне вираження бажаних результатів	Мають конкретне вираження бажаних результатів у певних показниках
Вимірюваність	Переважають якісні характеристики	В основному кількісно вимірювані і можуть бути однозначними і багатозначними

Як видно з табл. 2 різниця у досліджуваних поняттях полягає не лише у ступені конкретизованості визначень, а й у різниці впливу цих понять на формування мотивів діяльності підприємства та його учасників. Саме мотиви є рушієм організаційного розвитку, тому важливість їх вірного формулювання є надзвичайною.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одне з основних завдань, яке необхідно вирішити управлінню економічною безпекою підприємством, – забезпечення балансу між внутрішнім і зовнішнім середовищем з метою досягнення певних цілей. У свою чергу, баланс інтересів визначає лише напрям розвитку організації, її цільову орієнтацію. Отже, інтереси підприємства та його зовнішнього середовища повинні виступати основою при формуванні цілей такого підприємства, а не підмінювати їх собою. Природно, целепокладання у управлінні економічною безпекою на підприємстві має включати не тільки процеси визначення стратегії безпеки, трансформування стратегії у сукупність цілей та побудову дерева цілей, а й процес дослідження інтересів підприємства та його оточуючого середовища.

На сьогодні спостерігається недостатня адаптація теоретико-методологічних аспектів щодо застосування понять "мета" та "інтерес" у практиці організації функціонування реальних підприємств. Теоретичні тлумачення вказаних понять є циклічно залежними: інтерес пояснюється через потреби, мотиви пояснюються через інтереси, а потреби пояснюються через мотиви. У результаті недостатня теоретична визначеність зумовлює реальні практичні помилки у формулюванні інтересів, цілей та мотивів діяльності підприємств. Найбільш суттєвим наслідком таких помилок є невірне визначення мотивів діяльності, що призводять лише до дотримання інтересів підприємства, а не до задоволення його потреб.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методологічного та методичного базисів визначення та репрезентації потреб, інтересів, цілей та мотивів діяльності в сучасних умовах застосування управління економічною безпекою на вітчизняних підприємствах.

Література

1. Википедия — свободная общедоступная многоязычная универсальная интернет-энциклопедия [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://uk.wikipedia.org/wiki/Економічні_інтереси.

2. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник / З.Є. Шершньова. — К. : КНЕУ, 2004. — 699 с.

3. Коломойцев В.Е. Універсальний словник економічних термінів: навч. посібник / В.Е. Коломойцев. — К. : Молодь, 2000. — 384 с.

4. Гаврилишин Б. Економічна енциклопедія / Б. Гаврилишин, С. Мочерний. — К. : Видавничий центр "Академія", 2002. — С. 882.
5. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. — М. : Дело, 1998. — 799 с.
6. Пилипенко А.А. Менеджмент: підручник / А.А. Пилипенко, С.М. Пилипенко, І.П. Отенко. — Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. — 457 с.
7. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання / В.Г. Герасимчук. — К. : КНЕУ, 2000. — 360 с.
8. Стадник В.В. Менеджмент: навч. посібник / В.В. Стадник, М.А. Йохна. — К. : Академвидав, 2003. — 464 с.
9. Планування соціально-економічного розвитку підприємств: монографія / О.Є. Кузьмін, М.Р. Тимощук, Р.В. Фещур, Р.В. Шуляр та ін. — К. : УБС НБУ, 2007. — 449 с.
10. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка [Электронный ресурс] / В. И. Даль. — Режим доступа : http://vidahl.agava.ru/.
11. Минаев Г.А. Безопасность – менеджмент организации : в 3 ч. : учеб. пособ. / Г. А. Минаев. — М. : ИПБ, 2004. — Часть 1: Методология, функции, системы. — 262 с.
12. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / Г.Н. Климко, В.П. Нестеренко, Л.О. Канищенко, А.А. Чухно. — К. : Вища школа, 1999. — 743 с.
13. Семененко В.М. Економічна теорія. Політекономія: навч. посібник / В.М. Семененко, Д.І. Коваленко. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 360 с.

References

1. *Vikipediya — svobodnaya obshchedostupnaya mnogoyazychnaya universalnaya internet-entsiklopediya* [Wikipedia — the free public multilingual universal Internet encyclopedia]. Available at: http://uk.wikipedia.org/ wiki/Економічні_інтереси.
2. Shershnova Z.Є. *Stratehichne upravlinnia* [Strategic management]. Kyiv, KNEU, 2004. 699 p.
3. Kolomoitsev V.E. *Universalnyi slovnyk ekonomichnykh terminiv* [Universal dictionary of economic terms]. Kyiv, Molod, 2000, 384 p.
4. Havrylishyn B. *Ekonomichna entsiklopediia* [Economic encyclopedia]. Kyiv, Vydavnichyi tsentr "Akademiia", 2002, p. 882.
5. Meskon M.H. *Osnovy menedzhmenta* [Management]. Moscow, Delo, 1998, 799 p.
6. Pilipenko A.A. *Menedzhment* [Management]. Kharkiv, VD "INZhEK", 2005, 457 p.
7. Herasymchuk V.H. *Stratehichne upravlinnia pidpryiemstvom* [Strategic management]. Kyiv, KNEU, 2000, 360 p.
8. Stadnyk V.V. *Menedzhment* [Management]. Kyiv,Akademvidav,2003, 464 p.
9. *Planuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku pidpryiemstv* [Planning of social and economic development of the enterprises]. Kyiv, UBS NBU, 2007, 449 p.
10. Dal V.I. *Tolkovyy slovar zhivogo velikorusskogo yazyka* [Explanatory dictionary of living great Russian language]. Available at: http://vidahl.agava.ru/.
11. Minaev G.A. *Bezopasnost – menedzhment organizatsii* [Safety – management of the organization]. Moscow, IPB, 2004, Chast' 1, 262 p.
12. *Osnovy ekonomichnoi teorii: politekonomichnii aspekt* [Bases of the economic theory: political economic aspect]. Kyiv, Vishha shkola, 1999, 743 p.
13. Semenenko V.M. *Ekonomichna teoriia. Politekonomiia* [Economic theory. Political economy]. Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury, 2010, 360 p.

© Л.М. Шимановська-Діанич, 2014

Рецензент д.е.н., проф. Ю. С. Погорелов
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Сєвєродонецьк, Україна

Reviewer Yu.S. Pogorelov
Doctor of Economic Sciences, Professor
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine